

ZNANJA I STAVOVI SREDNJOŠKOLACA O POLNO PRENOSIVIM BOLESTIMA

Knowledge and attitudes of high school students about sexually transmitted diseases

Srđan Živanović¹, Veselinka Šupić², Natalija Hadživuković², Vojo Kulić³

¹Fakultet zdravstvenih studija Sarajevo, ²Medicinski fakultet Foča, ³Univerzitetska bolnica Foča

Korespondent:

Srđan Živanović

Kontakt: Foča, Cara Dušana bb

E-mail: srdjanzivanovic1993@gmail.com

Mob: +387 65/261-90

SAŽETAK/ ABSTRACT

Uvod: Polno prenosive infekcije predstavljaju javno-zdravstveni problem od velikog značaja u većem dijelu svijeta.

Cilj: Osnovni cilj istraživanja je utvrditi seksualnu aktivnost, stavovove i znanja srednjoškolaca o polno prenosivim bolestima

Metod: Sprovedeno istraživanje je tipa studije presjeka. U decembru 2015. godine anketirano je 113 učenika Srednjoškolskog centra Foča od prve do četvrte godine. U istraživanju je korišten upitnik anonimnog karaktera.

Rezultati: Seksualno aktivno je bilo 35,4% ispitanika. Mladići su seksualno znatno aktivniji u odnosu na djevojke ($\chi^2=30,447$; $p=0,001$). Najviše seksualno aktivnih učenika izjasnilo se da je prvi seksualni odnos imalo sa 15 godina (50%). Muškaci i djevojke imaju dijagonalno suprotne stavove po pitanju uzrasta u kome smatraju da je optimalno vrijeme započinjanja seksualne aktivnosti ($\chi^2=20,252$; $p=0,001$). Učenici trećeg i četvrtog imaju znatno veći nivo znanja u odnosu na učenike prvog i drugog razreda ($\chi^2=31,791$; $p=0,001$). Većina učenika bi nastavila da se druži sa osobom za koju zna da ima neku od polno prenosivih bolesti (64,6%).

Zaključak: Rezultati ovog rada pokazuju da seksualna aktivnost ispitanih adolescenata nije masovna pojava, ali da je znanje učenika prvog i drugog razreda nedovoljno, te da postoji potreba za edukacijom ove ciljne grupe, s obzirom na značaj očuvanja reproduktivnog zdravlja adolescenata, koji su budućnost očuvanja populacije.

Ključne riječi: polno prenosive bolesti, gonoreja, adolescencija, prevencija,

ABSTRACT

Introduction: Sexually transmitted infections represent a public health problem of great importance in most parts of the world.

Research goal: The primary aim is determine the sexual activity, attitudes and knowledge of high school students about sexually transmitted diseases.

Method: The research conducted is the type of study section. In December, 113 students from first to fourth grade from High School Center Foca were surveyed. In the study used an anonymous questionnaire character. The questionnaire in this research was anonymous.

Results: 35.4% of respondents were sexually active. The young men were sexually much more active than girls ($\chi^2 = 30,447$; $p = 0.001$). Most sexually active students said that they had their first sexual intercourse at age 15 (50%). The boys and girls have diametrically opposed attitudes regarding age in which they find it is the optimal time for their sexual activities ($\chi^2 = 20,252$; $p = 0.001$). Students of the third and fourth grade have a much higher level of knowledge compared to the students of the first and second grade ($\chi^2 = 31,791$; $p = 0.001$). Most students would continue to associate with a person even if that person has one of the sexually transmitted diseases (64.6%).

Conclusion: The results of this study show that sexual activity of adolescents surveyed is not a mass phenomenon, but that knowledge of students of first and second grades was insufficient, and that there is a need for education of this target group, considering the importance of preserving reproductive health of adolescents, who are the future of preserving population.

Keywords: sexually transmitted diseases, gonorrhoea, adolescence, prevention

UVOD

Polno prenosive infekcije predstavljaju javno-zdravstveni problem od velikog značaja u većem dijelu svijeta. Adolescenti čine oko 20% svjetske populacije od koga 85% živi u zemljama u razvoju [1].

U svijetu se godišnje registruje 330 miliona novih slučajeva oboljelih od bolesti koje se prenose polnim putem. Populacija žena je mnogo osjetljivija grupa na ove bolesti i inficira se u mlađem uzrastu od muškaraca. Kod žena 80% gonoreje i sifilisa protiče asimptomatski (kod muškarca 10%) [2].

Smatra se da mladi uzrasta od 15 do 19 godina nose najveću opasnost od promiskuitetnog ponašanja i seksualnih kontakata sa većim brojem partnera. Takođe se zna da je korišćenje kontracepcije najmanje na početku seksualne aktivnosti, s tim da svaka peta trudnoća nastane u prvom mjesecu seksualne aktivnosti, dok oko polovina svih predbračnih trudnoća nastane u prvih šest mjeseci seksualne aktivnosti [3].

Bolesti koje se prenose polnim putem danas su značajan medicinski i socijalni problem u svim zemljama svijeta. Polno prenosive bolesti nalaze se među prvih pet bolesti u svijetu. Polno prenosivim bolestima posljednjih godina pridaje se sve veći značaj zbog toga što se klinička laboratorijska i epidemiološka ispitivanja otkrila teške i sve češće komplikacije ovih bolesti. Socijalni značaj ogleda se u smanjenju nataliteta, većem broju razvoda brakova sa posledičnim psihološkim traumama [2].

Znanja i stavovi omladine su posebno važni u prevenciji ovih bolesti. Nisu poznati stavovi i znanja srednjoškolaca u Foči u vezi sa ovim infekcijama, jer do sada nije bilo ovakvih istraživanja u ovoj opštini.

Osnovni cilj istraživanja je utvrditi seksualnu aktivnost, stavove i znanja srednjoškolaca o polno prenosivim bolestima. Specifični ciljevi rada su:

1. Utvrditi nivo seksualne aktivnosti srednjoškolaca i razlike u seksualnoj aktivnosti u odnosu na starost i pol ispitanika
2. Utvrditi razlike između učenika prvog i drugog razreda u odnosu na učenike trećeg i četvrtog razreda u pogledu znanja, stavova i seksualne aktivnosti.
3. Utvrditi nivo socijalne distance učenika prema osoba sa polno prenosivim bolestima

METODOLOGIJA

Tip studije - Istraživanje je bilo dizajnirano kao studija presjeka.

Ispitanici - Epidemiološka anketa je sprovedena u Srednjoškolskom centru Foča u decembru 2015. godine. Istraživanje je obuhvatilo 113 učenika od prvog do četvrtog razreda, različitog pola i starosne dobi od 15 do 18 godina, koji su u trenutku ispitivanja pohađali školu.

Instrumenti - Podaci su prikupljeni originalnim anketnim upitnicima anonimnog karaktera, koji su napravljeni za potrebe ovog istraživanja. Upitnik je sadržao 20 pitanja. Učešće u studiji je bilo dobrovoljno. Statistička analiza podataka je urađena uz pomoć programskog sistema SPSS (verzija 20). Od statističkih testova korišten je χ^2 test. Podaci su prikazani tabelarno i u grafikonima. Kao nivo statističke značajnosti razlika, uzeta je uobičajena vrijednost $p < 0,05$.

Kriterijumi za uključivanje u studiju su bili:

- Ispitanici starosti od 15 do 19 godina;
- Dobrovoljno učešće u studiji.

Kriterijumi za isključivanje iz studije je:

- Ispitanici koji su odbili da učestvuju u istraživanju
- Neadekvatno popunjen upitnik

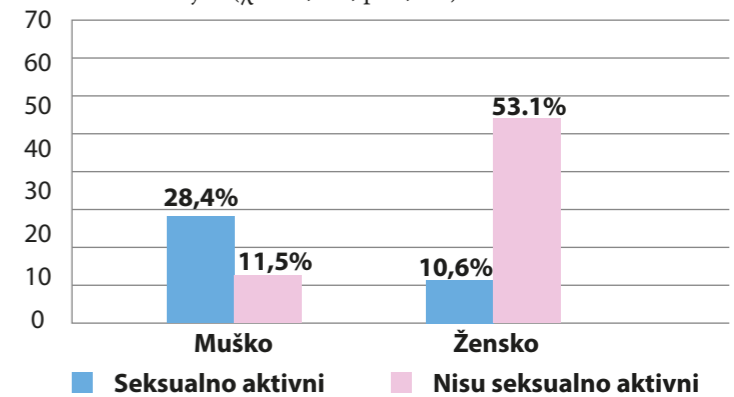
REZULTATI

Uzrast ispitanika se kretao od 15 do 18 godina, dok je prosječna starost bila 16,53 godine. U studiji anketirano je 113 ispitanika od čega je 41 osoba muškog pola (36,3%) i 72 osobe ženskog pola (63,7%). Najveći broj ispitanika informacije o polno prenosivim bolestima dobija putem sredstava javnog informisanja (92,0%), a putem stručne literature svega 9 ispitanika (8,0%)

Tabela 1. Podaci dobijeni anketom o uzrastu, polu, mjestu stanovanja i načinu informisanja o polno prenosivim bolestima

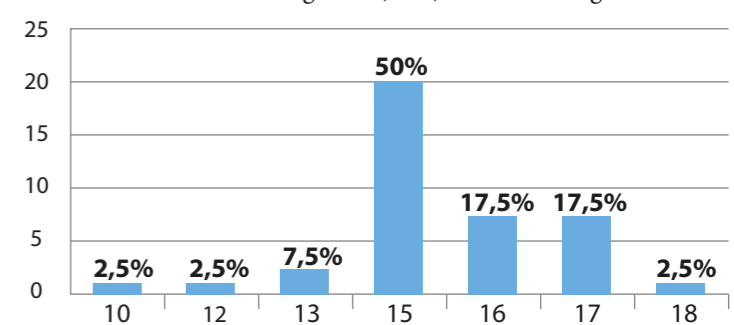
Socio-demografske karakteristike ispitanika	Broj (%)
Uzrast	
15 godina	23 (20,4)
16 godina	35 (31)
17 godina	27 (23,9)
18 godina	24 (23,8)
Pol	
Muškarci	41 (36,3)
Žene	72 (63,7)
Najčešći način informisanja o polno prenosivim bolestima je putem:	
Sredstava javnog informisanja	104 (92)
Strucne literature	9 (8)

Grafikon 1 pokazuje da je od ukupnog broja ispitanih učenika, najveći broj nije seksualno aktivan (64,6%), dok je seksualno aktivno 35,4% učenika. Istraživanje je pokazalo da su muškarci seksualno aktivniji od djevojaka. Od 35,4% seksualno aktivnih učenika, 24,8% je muškaraca, a 10,6% djevojaka. Ove razlike su statistički značajne ($\chi^2=30,447$; $p=0,001$).

Grafikon 1. Nivo seksualne aktivnosti kod srednjoškolaca u uzrasnom periodu od 15 do 18 godine.

Najveći broj seksualno aktivnih srednjoškolaca je prvo seksualno iskustvo stekao u 15. godini (50%), što se vidi iz grafika 2.

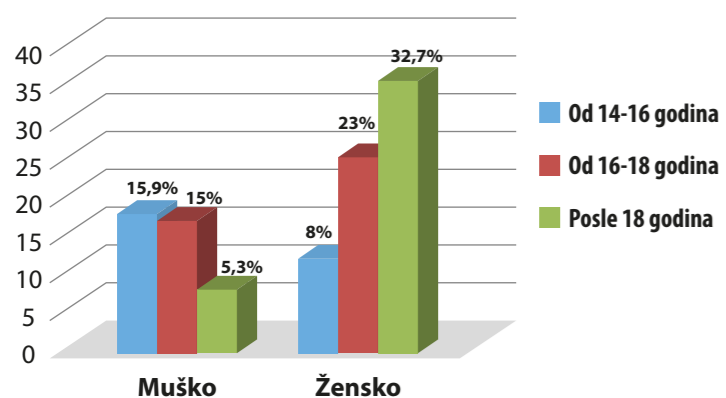

Grafikon 2. Godina stupanja u prvi seksualni odnos

Većina ispitanika (74,3%) je odgovorila da je AIDS neizlječiva bolest, dok 25,7% učenika djeluje suprotno misljenje. Od ukupnog broja ispitanika, 49,6% učenika je znalo da je gonoreja polno prenosiva bolest, dok je neznatno veći broj učenika je dao pogrešan odgovor (50,4%). Ispitivanje razlika između grupe učenika do druge i grupe učenika treće i četvrte godine je pokazalo da postoji visoka statistički značajna razlika u znanju između ovih grupa, statički značajno veći broj učenika prvog i drugog razreda gonoreju ne propoznaje kao polno prenosivu bolest ($\chi^2 = 12,111$; $p=0,001$).

Tabela 2. Znanje učenika o polno prenosivim bolestima u odnosu na razred i pol

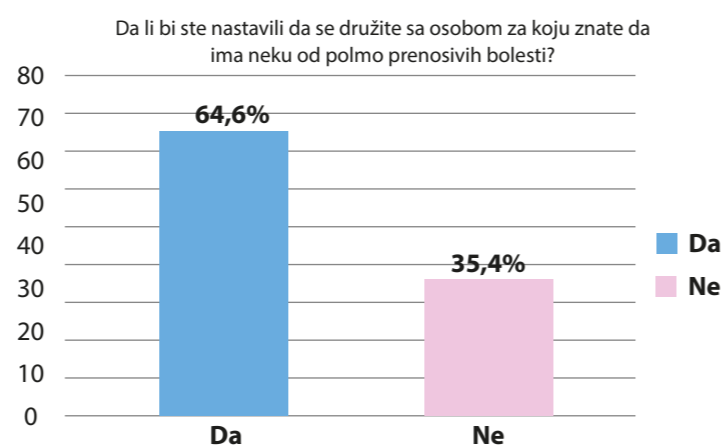
Tema	Socio -demografske karakteristike (razred i pol)	Odgovori srednjoškolača		χ^2	P
		Broj (%)			
		Da	Ne		
Da li je AIDS izlječiva bolest?	Razred				
	1-2 razred	15(13,3)	42(37,2)	0,026	0,873
	3-4 razred	14(12,4)	42(37,2)		
	Pol				
	Muški	11(9,7)	30(26,5)	0,046	0,831
	Ženski	18(15,9)	54(47,8)		
Da li je gonoreja polno prenosiva infekcija?	Razred				
	1-2 razred	19(16,8)	38(33,6)	12,111	0,001
	3-4 razred	37(32,7)	19(16,8)		
	Pol				
	Muški	22(19,5)	19(16,8)	0,433	0,511
	Ženski	34(30,1)	38(33,6)		

Grafikon 3. Stavovi o optimalnom vremenskom periodu stupanja u seksualne odnose.

Od ukupnog broja ispitanika, većina učenika (64,6%) bi nastavila da se druži sa osobama koje imaju neku od polno prenosivih bolesti, dok je 35,4% je učenika odgovorilo suprotno. Između grupe učenika u odnosu na pol i grupe učenika u odnosu na starost nisu pronađene statistički značajne razlike.

Kada u je u pitanju optimalan vremenski period stupanja u prvi seksualni odnos, 23,9 % učenika smatra da je to period od 14 do 16 godine starosti, dok period od 16 do 18 godine, kao i period posle 18 godine navodi 31,8% učenika. Većina muškaraca (15,9%) smatra da je optimalno vrijeme stupanja u prve seksualne odnose od četrnaeste do šestaneste godine, za razliku od djevojaka gdje većina (32,7%) smatra da u seksualne odnose treba stupiti poslije osmanaeste godine života. Vrijednost χ^2 testa (20,252; $p=0,001$) ukazuje na visoku statističku značajnost.

Grafikon 4. Socijalna interakcija učenika sa oboljelim osobama.

DISKUSIJA

Najveći broj mladih u našem istraživanju (92%) informacije o reproduktivnom zdravlju dobija putem sredstava javnog informisanja kao sto su internet, televizija i druga sredstva javnog informisanja sto je u skladu sa istraživanjem o stavovima mladih o reproduktivnom zdravlju koje su proveli mladi savjetnici ombudsmana za djecu u saradnji s institucijom Ombudsmana za djecu Republike Srpske. Problem sa ovim izvorima informacija je da oni daju nerealističan prikaz seksualnosti i ne daju naučne informacije [4]. Kao što smo i očekivali na temelju rezultata dosadašnjih istraživanja

muškarci u našem istraživanju su značajno više polno aktivniji od djevojaka. U istraživanju u Hercegovačkoj županiji (Bosna i Hercegovina) [5] takodje je statički značajno veći broj seksualno aktivnih muškaraca u odnosu na osobe ženskog pola.

Kriterijum za stupanje u spolne odnose značajnije se razlikuju kod mladića i djevojaka. Kod mladića nije rijedak obrazac ponašanja gdje dominira samo "seks" i gdje postoji razdvajanje ljubavi i seksa, za razliku od djevojaka koje ujedinjuju ta dva pojma [6]. Objašnjenje za ovakav rezultat može biti i moralna osuoda, kojoj su više izložene osobe ženskog pola. Pored ranog stupanja u seksualne odnose muškarci su takodje pokazali visok nivo rizičnog ponašanja koji se ogleda u činjenici da većina stupa u seksualne odnose u alkoholisanom stanju.

Od ukupnog broja seksualno aktivnih srednjoškolača prvo seksualno iskustvo većina (50%) je stekla u 15 godini. Novija istraživanja ukazuju da adolescenti sve ranije stupaju u seksualne odnose. U istraživanju provedenom u Italiji utvrđeno je da je 44,4% adolescenata stupilo u polne odnose prije 15. godine života [7]. I istraživanje sprovedeno u Hrvatskoj potvrđuje ovu konstataciju gdje je 36,7% mladića imalo je prvi polni odnos do 15. godine života, dok ta brojka kod djevojaka iznosi 27% [8].

Kuzman i saradnici [9] u istraživanjima o ponašanju mladih ukazuju da seksualni odnosi u ranoj uzrasnoj dobi ne predstavljaju izolovan događaj u životu mladih, nego su povezani i sa ostalim oblicima rizičnog ponašanja: pušenje duvana, marihuane, konzumacijom alkohola, povećanom agresijom, lošijim školskim uspjehom, ali i nedostatkom samopouzdanja, lošom slikom o sebi, odnosno niskim nivom samopozdanja i nedostatkom komunikacije u porodici

Zanimljivo je istaći i značajnu statističku razliku između

ZAKLJUČAK

Najveći broj srednjoškolača nije seksualno aktivan, pri čemu je od seksualno aktivnih učenika statistički značajno veći broj muškaraca. Učenici prvog i drugog razreda imaju nedovoljno znanje iz oblasti o polno prenosivim bolestima u odnosu na učenike trećeg razreda i četvrtog razreda. Srednjoškolski u opštini Foča pokazuju nizak nivo stigmatizacije i diskriminacije osoba sa polno prenosivim bolestima.

Analizom dobijenih rezultata dolazimo do zaključka da seksualna aktivnost ispitanih adolescenata nije masovna pojava,

LITERATURA:

- Ljubojević S, Lipozenčić J. Sexually Transmitted infections and adolescence. *Acta Dermatovenerol Croat.* 2010; 18 (4): 305-310.
- Živanović V. Zdravstvena njega u ginekologiji i akuserstvu, *Prevenција bolesti*, 2004. p.175-191.
- Telebak D, Perazić O, Babić N, Paleksić V, Marković M. Informisanost i stavovi adolescenata u pogledu reproduktivnog zdravlja u Republici Srpskoj, *Acta Medica Medianae*.2013; 52: 9-15.
- Kapamadžija A, Bjelica A, Segedi D. Children's knowledge of sex behavior and contraception (in Croatian). *Med Pregl.* 2001; 54:53-7.
- Kristina Sesar, Nataša Šimić, Pero Bubalo, Sandra Jurić, Damir Sesar. Spolno ponašanje i znanje o spolno prenosivim bolestima učenika srednjih skola sa područja Zapadnohercegovačke županije. *Pedijatrija danas.* 2010;6(1):53-65.
- Dabo J. Malatestinić Đ, Janković S, Bolf Malović M, Kosanović V. Zaštita reproduktivnog zdravlja mladih – modeli prevencije. *Medicina.* 2008;44(1):72-9.
- De Seta F, Riccoli M, Sortore A, De Santo D, Grimaldi E, Ricci G, et al. Sexual behaviour and adolescence. *Minerva Ginekol.* 2000; 52(9):339-44.
- Delfin, D., Kružić Lulić, A., Pervan, T. 2008. Spolno ponašanje učenika srednjih škola Velike Gorice. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo.* 2008;4(16).
- Kuzman M, Šimetin Pavić I, Franelić Pejnović I. Early sexual intercourse and risk factors in Croatian adolescents. *Coll Antropol.* 2007; 31 (2): 121-30.

muškog i ženskog pola u pogledu optimalnog vremenskog perioda za stupanje u seksualni odnos, naime većina muškarca kao optimalno vrijeme seksualnog odnosa navodi uzrast od 14-16 godina za razliku od djevojaka koje kao adekvatno vrijeme navode uzrast nakon 18-te godine života, ovakav rezultat takodje možemo povezati sa većim moralnim pritiskom u društvu, što značajno doprinosi ovakvom stavu.

Uporedimo li odgovore učenika prvog i drugog razreda sa odgovorima učenika trećeg i četvrog razreda dolazimo da zaključka da stariji učenici posjeduju znatno bolje znanje o polnim bolestima u odnosu na mlađi uzrast. Većina učenika prvog i drugog razreda (38,6%) sifilis ne prepoznaje kao polnu infektivnu bolest. Ovakav rezultat je zabrinjavajući pogotovo ako imamo pogotovo ako uzmemo u obzir rezultat da većina učenika u našem istraživanju stupa u seksualne odnose u petnaestoj godini.

Zabrinjavajući rezultat je i to da značajan broj učenika (25,7%) navodi da je AIDS izlječiva bolest, što svakako nije mali procenat netačnih odgovora, ako se uzme u obzir da se radi o opšte poznatoj bolesti i činjenici da današnja medicina nema lijek za ovu tešku bolest, bar ne još uvijek.

Ohrabrujući rezultat istraživanja smo dobili u pogledu socijalne interakcije učenika sa osobama za koje znaju da imaju polnu bolest, naime većina učenika (64,6 %) bi nastavila da se druži sa osobom koja ima neku polnu bolest, što jasno govori da srednjoškolski u opštini Foča pokazuju visoku dozu tolerancije prema osobama sa polnim bolestima, za razliku od globalnog trenda diskriminacije osoba sa polnim bolestima. Stigma i diskriminacija u vezi s HIV/AIDS-om su najveće smetnje prevenciji širenja virusa, osiguranju adekvatne njege, podrške i liječenja.

ali da je znanje učenika prvog i drugog razreda nedovoljno, te da postoji potreba za edukacijom ove ciljane grupe, s obzirom na značaj očuvanja reproduktivnog zdravlja adolescenata. Pomjeranje granice stupanja u seksualne odnose prema mlađem uzrastu ukazuje nam da edukaciju treba započeti još u osnovnim školama kako bi kroz edukativni program iskorijenili ili redukovali negativne navike i afirmisali pozitivne navike i praksu kod adolescenata i na taj način blagovremeno spriječili eventualne poremećaje reproduktivnog zdravlja.